

Paikallisia, kansallisia ja ylirajaisia musiikintutkimuksen näkökulmia Itämeren alueen ja Baltian maiden viitekehyksessä

Nuppu Koivisto-Kaasik ja Tuire Ranta-Meyer
.....

Suomalaisessa musiikintutkimuksessa on viime vuosikymmeninä purettu juurta jaksain niin sanottua ”kansallista” katsetta sekä erilaisia historiallisesti rakentuneita kaanoneita. Suurmieskertomukset sekä yksipuolisen kansalliset katsantokannat ovat saaneet tehdä tilaa näkemyksille, joissa Suomen musiikin historiaa ja nykypäivää tulkitaan globaalissa, eurooppalaisessa tai laajemmassa alueellis-kulttuurisessa kontekstissa. Itämerellä on tässä yhtälössä oleellinen merkitys: musiikillisia vaikutteita meille on kulkenut aaltojen yli niin Ruotsista, Saksasta kuin Venäjältäkin ja kiihtyväätahtaisen tiedonvälityksen aikakaudella myös muualta maailmasta. (Esim. Rantanen ja Kurkela 2017; Rantakallio ja Strand (toim.) 2021; Ramstedt 2023; Välimäki ja Koivisto-Kaasik 2023.)

Entä mitä tiedämme Suomen musiikkiyhteyksistä etelän suuntaan, Baltiaan? Suomenlahden kapeuteen nähden tutkimusta sen ylittävästä musiikillisesta vuorovaikutuksesta on tehty varsin vähän. Siinä missä ruohonjuuritason kulttuuriyhteistyö etenkin Viron suuntaan on perinteisesti ollut vilkasta, musiikintutkimuksen – ja erityisesti musiikin historian – alalla tietoisuus Baltian maiden tutkimustilanteesta on ollut katkonaisempi. (Rausmaa 2013; Zetterberg 2007; ks. myös Mela ja Mattila 2019; Žygaitė-Šereckė 2020.)

Kiinnostusta kuitenkin on jonkin verran ollut, mistä esimerkkinä on 1980-luvun lopulla alkanut, Pohjoismaisen yhteistyökomitean (Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning) rahoittama laaja tutkimusprojekti ”Östersjön som musiklandskap. Musiker–musikinstitutioner–repertoarer under 1600- och 100-talet”. Siinä oli mukana musiikintutkijoita Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Saksasta Virosta ja Liettuasta. Suomen edustajana siinä oli Fabian Dahlström, joka julkaisi aiheesta *Musiikki*-lehdessä otsikolla ”Musiklivet i gamla Viborg – en Östersjöangelägenhet” (1991), *Teater.Muusika.Kino*-lehdessä Helsingin ja Tallinnan musiikkiyhteyksiä ennen vuotta 1850 kartoittavan artikkelin sekä katsa-

uksen ”Stadtmusikanten, Organisten und Kantoren im Ostseeraum bis ca. 1850”.¹

Musiikkitiede-lehdessä 2/1990 julkaistiin neljä virolaista musiikkia käsittelevää artikkelia: Arvo Pärtin sävellyksistä (Merike Vaitmaa), virolaisesta musiikista (Leo Normet), virolaisesta kansanmusiikista (Ingrid Rüütel) ja liukuvien F(0)-käyrien äänenkorkeudesta vatjalaisissa kansalauluissa (Jaan Ross). Eero Tarasti julkaisi 30 vuotta sitten kirjassaan *Romantiikan uni ja hurmio* (1992) toistaiseksi laajimman suomenkielisen esityksen Lietuan kansallissäveltäjä Mikalojus Čiurlionisin tuotannosta sekä musiikin ja maalaustaiteen vuorovaikutuksesta ja vuonna 2013 virolaisesta intellektuelli Aivo Lõhmuksesta. Lisäksi laulujuhlia käsittelevässä tutkimusperinteessä on Baltian maat huomioitu melko kattavasti. (Rantanen 2013; Smeds & Mäkinen 1984.)

Millaisena Itämeren – Mare Balticumin – alue näyttäytyy musiikin-tutkimuksessa? Millaisena se voisi näyttäytyä? Näihin kysymyksiin käsillä oleva erikoisnumero pyrkii osaltaan vastaamaan erityisesti suomalaisten tutkijoiden näkökulmasta. Tarkoituksena on myös herättää kiinnostusta Baltian maihin, niiden historiaan, kieliin ja kulttuureihin sekä lukijoissa että meissä itsessämme. Viron, Latvian ja Liettuan menneisyyden ja nykypäivän tuntemus on Suomessakin tärkeää jo geopolitiittis-maantieteellisistä syistä, ja yhteyksillä Suomenlahden yli on ollut merkittävä vaikutuksensa myös musiikkielämään.

Balttilaisista kielistä alettiin 1800-luvun puolessa välissä puhua kielitieteessä ja havaittiin, että ne muodostavat yhden indoeurooppalaisen kielikunnan haaran. Latvian ja liettuan kielet ovat balttilaisia ja toistensa sukukieliä. Viro on suomalais-ugrilainen kieli, jonka lähin sukukieli on suomi. Kielitieteellisesti latvia ja liettua ovat siten lähempänä muun Euroopan kieliä, esimerkiksi ranskaa tai englantia kuin naapurinsa Viron kieltä. (Kasekamp 2013, 10.)

Sana ”baltialainen” ei vielä 1900-luvun alussa tarkoittanut kulttuuris-kielillisesti virolaista, latvialaista tai liettualaista henkilöä. Kolmen Venäjään kuuluneen Itämeren maakunnan, Vironmaan, Liivinmaan ja Kuurinmaan hallitseva saksankielinen yläluokka ryhtyi käyttämään nimitystä itseidentifikaation välineenä 1800-luvun puolivälissä. Vuonna 1918 baltiansaksalaiset olivat jopa onnistua yhdistämään nämä Itämeren provinssit Baltian herttuakunnaksi, joka oli tarkoitus liittää Saksan keisarin

1 Dahlström (1991, 42–48) kuvaa Viipuri-artikkelinsa johdannossa melko laajasti Itämeri-projektia, sen toimijoita, tavoitteita ja siihen liittyneistä konferensseja.

alaisuuteen. (Kasekamp 2013, 10; Zetterberg 2017, 211–212; Liettuan osalta ks. Kallio 2009, 184–197.)

Nimitys ”Baltian maat” otettiin käyttöön vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen kuvaamaan keisarillisen Venäjän romahduksen myötä itsenäistyneitä valtioita. Suomikin sisällytettiin tuolloin usein Baltian maihin, mutta toisen maailmansodan myötä Suomen ja Baltian maiden kohtalot erkaantuivat. Sotien jälkeen Suomi leimautui – ja pyrki kiinnittymään – yhä tiiviimmin osaksi Pohjoismaita. (Kasekamp 2013, 11.) Viron-tutkija Seppo Zetterbergin mukaan yhteisnimityksen alle niputtaminen ja käsitteen ”Baltian maat” käyttäminen Virosta ja sen etelänaapureista Latviasta ja Liettuasta on jopa hieman harhaanjohtavaa, sillä kukin maa on kulttuuriltaan, kieleltään ja taloudeltaan täysin omaleimainen. Liettualaiset olivat jo keskiajalla valtiota muodostava kansa, mutta virolaiset ja latvialaiset vasta 1900-luvulla. Roomalaiskatolisen Liettuan menneisyyttä värittää valtiollinen yhteys Puolaan ja vuorovaikutus muun muassa ukrainalaisten kanssa, kun taas Viron ja Latvian historiassa merkittävänä elementtinä ovat olleet saksalaiset ja sitä kautta yhteydet hansaan ja protestanttisuuteen. (Zetterberg 2017, 13.)

Niin Suomen kuin Baltian alueeseen on voimakkaasti vaikuttanut sijainti idän ja lännen välissä ja niiden etujen leikkauspisteessä (Zetterberg 2017, 14). Baltian maiden ja Suomen menneisyydestä löytyy kuitenkin merkittäviä eroja (ks. esim. Kasekamp 2013, 303–309), jotka ovat muovanneet paikallisia historia- ja muistamisen kulttuureita. Siinä missä talonpojat olivat Suomessa itsenäisiä ja muodostivat jopa oman valtiopäiväsääntynsä, Virossa, Latviassa ja Liettuassa talonpojat olivat 1800-luvun alkuun ja osin jopa sen puoleenväliin asti alistettuja maaorjia. Keskieurooppalaisuus oli tullut Suomeen Ruotsin kautta miedontuneena ja talonpoikien vapauden säilyttäneenä, mutta Baltian maihin suoraan saksalaisesta kulttuurista ankaraa feodalismia toteuttaen. (Zetterberg 2017, 11.) Suomessa talvi- ja jatkosodan traumoja toki käsitellään edelleen, mutta me emme ole joutuneet käymään läpi neuvostomiehitystä, jolle virolaiset, latvialaiset ja liettualaiset tekivät poliittisen järjestelmän sorrosta huolimatta sinnikästä vastarintaa lopputuloksenaan niin sanottu laulava vallankumous (Kasekamp 2013, 225–231).

Musiikillisten vaikutteiden kulkeutumista Baltian ja Itämeren alueella on käsitelty laajasti etenkin musiikin historian alan konferensseissa ja julkaisuissa. Tästä hyvänä esimerkkinä voi mainita professori Rūta Stanevičiūtėn ja Rima Povilionienėn toimittaman antologian *Sociocultural crossings and borders: Musical microhistories*, joka lähestyy aihetta sosio- ja mikrohistoriallisista näkökulmista. Kuten kokoelman artikkelit sekä muiden

muassa Toomas Siitanin ja Kristel Pappelin tutkimukset osoittavat, kyse on monimutkaisemmasta verkostosta kuin yksioikoisista vuorovaikutussuhteista tai kansallisvaltioiden rajojen ylityksistä. Itämeren musiikin on monien eri kulttuuriperinteiden – muiden muassa karjalaisten, inkeriläisten, virolaisten, latvialaisten, liettualaisten, suomalaisten, skandinaavien, pohjoissaksalaisten ja puolalaisten – yhteen nivoutuneita kerrostumia.

Alun perin tämän *Musiikki*-lehden erikoisnumeron ajatus oli saada artikkeleita myös Baltian maista, minkä vuoksi artikkelikutsu julkaistiin poikkeuksellisesti myös englannin kielellä. Valitettavasti emme kuitenkaan onnistuneet tavoittamaan tarpeeksi laajalti tutkijoita alueelta – ja tässä onkin opittavaa tulevaisuutta ajatellen.

*Transnationalismi, translokaalisuus, kulttuurivaihto ja
kulttuurinen kulkeutuminen*

On tietysti jatkuvan keskustelun alaista, mikä ylipäätään on ”itäistä” ja mikä ”läntistä”, mikä ”pohjoista” ja mikä ”keskistä” Eurooppaa – mikä keskustaa ja mikä periferiaa. Transnationaalisuutta, translokaalisuutta, kulttuurivaihtoa (*cultural exchange*) ja kulttuurista kulkeutumista (*cultural transfer*) käsittelevässä Itämeren alueen musiikintutkimuksessa on 1990-luvulta saakka tarkasteltu näitä maantieteellisiä käsitteitä kriittisesti. (Esim. Stanevičiūtė ja Povilionienė 2013; Siitan ja Pappel 2014; Siitan, Pappel ja Sõõro 2010; Pappel 2003.) Tämä on heijastunut myös musiikintutkimuksen ja musiikin historian alueille, jossa erilaiset toimijaverkostot ja niiden väliset kerrokselliset valtasuhteet ovat nousseet keskiöön. (Esim. Kauppala ja Knust toim. 2021; Reese Willén 2016.) Sen sijaan, että ajattelisimme esimerkiksi Itämeren alueen musiikkikulttuurien välisiä suhteita ja traditioita suoraviivaisina vuorovaikutus- tai syy-seuraussuhteina, onkin hedelmällisempää lähestyä niitä tällaisesta hienovaraisemmasta näkökulmasta.

Sekä Baltiassa että Suomessa on viime vuosikymmeninä ymmärrettävistä syistä haluttu suuntautua geopoliittisesti voimakkaasti länteen, Euroopan Unioniin ja Natoon. Euroopan historian tutkimuksessa kuitenkin kansainvälistä huomiota ovat perinteisesti vieneet suuret kulttuuri- ja kielialueet, jolloin ensimmäisessä maailmansodassa Venäjän imperiumista ja/tai neuvostomiehityksestä itsenäistyneet itäisen Euroopan valtiot on helposti niputettu samaan kasaan läntisin silmälasein katsottuna. (Esim. Kulawik ja Kravchenko 2019; Zhrebkina et al. 2022.) Itämeren alueen, Koillis-Euroopan ja Suomenlahden kaltaisten maantieteellisten määrei-

den ei tietenkään voi katsoa kokonaan ratkaisevan tätä ongelmakenttää, mutta ne voivat haastaa sekä alueella työskenteleviä että ulkopuolisia tutkijoita tarkastelemaan omia asenteitaan ja mielikuviaan.

Erityisesti kahden viime vuoden aikana niin sanotun Itä-Euroopan tutkimuksen kentällä onkin keskusteltu vilkkaasti niin sanotun dekolonisaation tarpeesta sekä muun muassa valkoisuuden käsitteen merkityksestä alueella (esim. Kulawik ja Kravchenko 2019; Zhrebkina et al. 2022; Tlostanova 2022, musiikin osalta erit. 12–13; Lewicki 2023; Mälksoo 2022). Länsieurooppalaisissa ja angloamerikkalaisissa yliopistoissa alueen tutkimus on painottunut venäjän kielen ja kulttuurin asiantuntemukseen sekä yleensä länsimaisten tutkijoiden näkökulmiin niin sanotun *westsplainingin* eli ”länsiselittämisen” näkökulmista sen sijaan, että näiltä alueilta tuleva, paikallisilla kielillä ja paikallisissa yliopistoissa tehtävä tutkimus ja asiantuntemus otettaisiin tarpeellisella vakavuudella lähdeviitetasosta alkaen (esim. Kulawik ja Kravchenko 2019; Zhrebkina ym. 2022; Nachescu 2022; Kuldkepp 2023).

Myös suomalaisen Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen alueilla ”isovenäläisten” näkökulmien kritiikkiin on hyökkäyksen alettua uudella tavalla herätty. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö venäjän kieltä ja kulttuuria olisi syytä tutkia edelleen. Ensinnäkin kysymys on siitä, että huomiota olisi syytä kohdistaa yhtä lailla muihin, vähemmän huomiota saaneisiin kieliin ja kulttuureihin nimenomaan edistämällä paikallisten tutkijoiden näkökulmia kuin puhumalla heidän paikallaan (edellä mainittujen tutkimusten lisäksi ks. esimerkiksi Nachescu ja Hendl 2023). Toiseksi on syytä kiinnittää entistä tarkempaa, kriittistä huomiota ”venäläisen” kulttuurin ja ”venäläisyyden” historialliseen rakentumiseen sekä Venäjän imperiumin historiallisiin valtarakenteisiin, kuten myös niin sanottujen uusien imperialismin historioissa on tuotu esiin (esim. Gerasimov 2009). Suomessakin tämä on erityisen ajankohtaista: esimerkiksi *Historiallinen Aikakauskirja* julkisti juuri yhteistyössä Keisariaika-tutkimusverkoston kanssa kirjoituskutsun teemanumeroon, jonka painopisteenä on autonomian ajan historiakuvamme uudelleenarviointi (*Historiallinen Aikakauskirja* 2023). Tilanteessa, jossa Venäjän hallinto käyttää taiteita kulttuuri-propagandansa aseena, on tutkijan syytä olla erityisen tarkkaavainen ja itsekriittinen. Myös tämän kirjoittajilla on ollut asiassa paljon opittavaa (Koivisto-Kaasik 2022).

Tuoreessa humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on kritisoitu syystä niin sanottujen ”entisen Neuvostoliiton maiden” historian typistämistä yhtenäiseksi ”socialismin jälkeiseksi” kulttuuriperinnöksi – semminkin, kun Neuvostoliiton romahduksesta on jo yli 30 vuotta aikaa

(esim. Kulawik ja Kravchenko 2019; Zhrebkina et al. 2022; Nachescu 2022). Baltian maiden musiikintutkimuksellisissa julkaisuissa ovatkin jo 1990-luvun alusta asti olleet läsnä sekä kansalliset, alueelliset että ylijarjaiset teemat – ja niitä koskevat kriittiset debaetit. Toisaalta myös neuvostomiehityksen aikana on pyritty ”kiertämään” vallitsevaa poliittista painostusta tutkimusintressejä suuntaamalla ja päälleliimatun marxistis-leninistisen dogman paineesta huolimatta (Lippus 1995, 39–41).²

Tutkijayhteisössä siteitä on viime vuosikymmeninä solmittu esimerkiksi Sibeliuksen Akatemian kansainvälisissä musiikin historian konferensseissa, tutkimusyhdistyksen Suoni ry:n tapahtumissa sekä Suomessa muuten vierailleiden tutkijoiden kuten Tarton yliopiston edesmenneen professorin Urve Lippusin tai Helsingin yliopistossa sekä Taideyliopistossa toimivan jazz-tutkija Heli Reimannin kautta (esim. Reimann 2021). Niin ikään Sofia Joons Gyllingin viron ruotsinkielisiä musiikkiperinteitä käsittelevä urauurtava tutkimus on viime vuosina ollut esillä Suomessa (esim. Joons Gylling 2023). Musiikkitieteeseen keskeisesti sidoksissa olevan semiotiikan tutkimuksen alalla yhteys Tarttoon on niin ikään ollut merkittävä (esim. Tarasti 2013). Yhteyksiä Latviaan on hiljattain vilkastuttanut laulaja Elli Forssell-Rozentāle käsittelevä tutkimus. Tässä numerossa arvioidaan melko laajasti hänen juuri ilmestynyt elämäkertansa, ja aiemmin tänä vuonna Elina Saloranta on sekä tehnyt hänen kirjeenvaihtonsa pohjalta taiteellisia produktioita että dokumentoinut niitä artikkelissaan (esim. Saloranta 2023; Vaherjoki-Honkala 2023). Taiteellisen tutkimuksen alueella yhteydet esimerkiksi Viron musiikki- ja teatteriakatemiaan, Liettuan musiikki- ja teatteriakatemiaan sekä Latvian Jāzeps Vītols -musiikkikorkeakouluun ovat tätä nykyä huomattavan vilkkaat.³

Itsekriittisyys ja asenteiden tunnistaminen tärkeää

Historiallisista, maantieteellisistä ja kielellisistä syistä Viroa tunnetaan Suomessa huomattavasti paremmin kuin Latviaa ja Liettuaa, vaikka kullakin kielellä ja kulttuurilla on omat aktiivisesti toimivat yhdistyksensä Suomessa.⁴ Viron kielen taitajia on vähemmän harvassa, vaikka senkin opetus ja resurssit ovat viime vuosina olleet leikkausuhana (esim. Alto Saar 2021; Hakala 2021). Kirjallisuuden-, historian- ja kielentutkimukseen

2 Ks. myös esim. Lippus (toim.) 2000; Lippus 2002; Lippus 2005.

3 Taiteellisesta tutkimuksesta ks. esim. Zandberga 2023.

4 Näitä ovat Tuglas-seura, Rozentāls-seura sekä Donelaitis-seura.

liittyvillä aloilla yhteys Viroon onkin ollut perinteisesti vilkasta, ja Helsingin yliopistolla toteutettiin hiljattain laajamittainen tutkimushanke Suomen ja Viron teatterihistoriallisista yhteyksistä (esim. Korsberg 2020). Taidemuseo Kumun ja Ateneumin yhteistyönä toteutettu, Anu Allasin ja Tiina Abelin kuratoima näyttely ”Eneseloomine. Emantsipeeruv naine Eesti ja Soome kunstis” (6.12.2019–26.4.2020) puolestaan kokosi yhteen historiallisten suomalaisten ja virolaisten kuvataiteilijanaisten teoksia (esim. Pöldsam 2019). Myös kansanmusiikin ja alueellisten musiikkiperinteiden tutkimuksessa yhteys Viroon on kenties löytynyt luontevammin kuin niin sanotun länsimaisen taidemusiikin tai populaarimusiikin historian kentällä, jossa vaikutteiden kulkemista on tarkasteltu enemmän yläluokkien kielten ja kulttuurien näkökulmasta.⁵ Tässäkin teemanumerossa Itämeren alueen ylijarjaiset kulttuuriperinteet ja vähemmistökuulttuurit ovat edustettuina etenkin Elina Hytönen-Ng:n karjalaisuutta ja itkuvirsiä käsittelevässä tekstissä sekä Viron kirjallisuusmuseon tutkijan Helen Kõmmusin suomalaisia ja virolaisia kansanmusiikkifestivaaleja käsittelevässä katsausartikkelissa.

Viro-suhteeseen on Suomessa juurtunut myös asetelmia, joita on syys-täkin kyseenalaistettu erityisesti Venäjän oikeudettoman Ukrainan-hyök-käyssodan alettua helmikuussa 2022. Tämä on syytä huomioida myös taidentutkimuksessa erityisesti silloin, kun Baltiaan liittyvää tai suun-tautuvaa tutkimusta tehdään Suomesta käsin. Historiallisesti rakentunut ja kielelliseen suhteeseen nojaava ”veljeskansa-ajattelu” kumpuaa pienten kieli- ja kulttuurialueiden geopolittisesti vaikeasta asemasta, mutta voi äärimmillään johtaa kapeaan ”kansalliseen katseeseen” (ks. Kettunen 2008), jossa suomalaisuutta tai virolaisuutta määritellään yhdestä kielestä tai etnisestä taustasta käsin.

Suomessa suhde Viroon vähemmän väkirikkaana ja Neuvostoliiton miehityksestä kärsineenä naapurivaltiona on myös johtanut vähätteleviin asenteisiin esimerkiksi siinä mielessä, ettei virolaisten poliitikkojen krii-tiikkiä Venäjä-riippuvuudesta tai sinisilmäisyydestä Vladimir Putinin hal-lintoa kohtaan ole otettu vakavasti (esim. *Helsingin Sanomat* 2022). Syrjiviä asenteita esimerkiksi (suomen)virolaisia kohtaan esiintyy edelleen. Vielä vuonna 2015 *Helsingin Sanomat* julkaisi omasta mielestään leikkimielisen kyselyn, jossa lehden lukijoita kehoitettiin keksimään ”pilkkanimi” virolaisille. Kolmenkymmenen toimituksen valikoiman äänestys ehdokkaan

5 Virossa baltiansaksalaisen eliitin ja vironkielisen väestön musiikin historian tutkimuk-sen välillä on niin ikään ollut kitkaa; ks. esim. Lippus 1995, 41–42.

joukkoon nousi useita hyvin loukkaavia termejä (*Kuukausiliite* 2015a; *Kuukausiliite* 2015b).⁶

Kohtaamispaikkoja yhteistyön lujittamiseen

Venäjän ilman edeltävää provokaatiota toteutetun, perusteettoman hyökkäyssodan alettua on entistäkin tärkeämpää, että myös musiikintutkimuksen yhteisössä tiivistetään keskinäisiä ammatillisia-, kollegiaalisia- ja solidaarisuussuhteita Baltiaan ja muualle Itämeren alueille. Käsillä olevan teemanumeron puheenvuorot ovat pääosin peräisin suomalaisten tutkijoiden kynästä, vaikka alun perin toivoimme, että kaksikielinen kirjoituskutsu (suomi ja englanti) olisi tavoittanut verkostojemme kautta tutkijoita Baltiasta ja muualta Itämeren alueelta. Niinpä meidän on jatkossa – sekä henkilökohtaisesti että tutkijayhteisöissä – kiinnitettävä entistä tarkempaa huomiota siihen, miten verkostoidumme ja tavoitamme kollegoita myös lähialueilta. Yhteistyö alkaa useimmiten ruohonjuuritasolta: konferenssit ja symposiumit ovat tässä suhteessa itsestään selvästi keskeisiä kohtaamispaikkoja. Toiveissa on, että esimerkiksi Taideyliopiston ja tutkimusyhdistys Suoni ry:n helmikuussa 2024 järjestämä ”Gender and Musicianship in North(-)/Eastern Europe” -symposiumi voisi toimia yhtenä tämän maailmankolkan – ja muidenkin aiheesta kiinnostuneiden – tutkijoiden keskinäisen yhteistyön lujittamisen foorumina (Gender and Musicianship 2023).

Tämän teemanumeron artikkelit lähestyvät aihepiiriään – Itämeren alueen musiikkikulttuureita ja musiikkielämää – hyvin erilaisista teoreettisista näkökulmista sekä kysymyksenasetteluista. Historiallisia näkökulmia avaavat Simo Mikkosen artikkeli musiikista Viron, Latvian ja Suomen kulttuuriviikoilla 1960-luvulla sekä Tuire Ranta-Meyerin arvio Saara Vaherjoki-Honkalan kirjoittamasta Forssell-Rozentälén elämäkerrasta. Kulttuurintutkimuksellisia ja (auto)etnografisia metodologioita sen sijaan luotaavat Elina Hytönen-Ng:n ja Helen Kõmmusin tekstit. Kaikkia numeron artikkeleita kuitenkin yhdistää kiinnostus alueellisten, paikallisten, kansallisten ja ylijärjestelmien musiikintutkimuksen näkökulmien kriittiseenkin tarkasteluun sekä niiden soveltamiseen juuri Itämeren alueen, erityisesti Suomen, Karjalan, Inkerin, Viron ja Latvian viitekehyksiin. Kenties juuri

⁶ Lehden toimitus pahoitteli asiaa sittemmin ja poisti äänestyksen, kun muun muassa Viron entinen presidentti Toomas Hendrik Ilves paheksui asiaa Twitterissä (*Helsingin Sanomat* 4.4.2015).

näistä näkökohdista voisi myös tulevaisuudessa syntyä niitä keskustelunaiheita, joiden parissa alueen eritaustaiset tutkijat voisivat toisiltaan oppia?

Kirjallisuus

Altosaar, Aimar. 2021. "Eesti keele õpet Soome ülikoolides vähendatakse". *Postimees* 17.5.2021. Tark. 3.12.2023. https://www.postimees.ee/7249484/eesti-keele-opet-soome-ulikoolides-vahendatakse?_ga=2.42284005.1934692280.1621324739-1005635588.1621324738.

Assmuth, Laura et al. (toim.). 2023. *Migration and Families in East and North Europe: Translocal Lifelines*. London & New York: Routledge.

Bunzel, Anja ja Nancy November (toim.). 2025 (tulossa). *Music-Cultural Exchange and the Nineteenth-Century Salon*. [Kirjaehdotus kustantajan hyväksymä, artikkeli lähdessä vertaisarviointiin.]

Dahlström, Fabian. 1991. "Musiklivet i det gamla Viborg – en Österjöangelägenhet." *Musiikki* 21 (3–4): 42–73.

Dahlström, Fabian. 1994. "Eesti ja Soome muusikakontaktidest enne 1850. aastat". *Teater.Muusika.Kino* 10 (12): 28–31.

Dahlström, Fabian. 2013. *Stadtmusikanten, Organisten und Kantoren im Ostseeraum bis ca. 1850*. Mariehamn: Åbo Akademi. Tark. 14.12.2023. <https://www.doria.fi/handle/10024/78703>.

Gender and Musicianship. 2023. "Gender and Musicianship in North(-)/Eastern Europe" -konferenssin verkkosivut. Tark. 3.12.2023. <https://www.uniarts.fi/en/events/international-symposium-gender-and-musicianship-in-north-eastern-europe/>.

Gerasimov, Ilja. 2009. *Modernism and public reform in late imperial Russia: rural professionals and self-organisation, 1905–30*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hakala, Pekka. 2021. "Postimees-lehti otti kantaa viron kielen opetuksen heikkoon tilanteeseen Suomessa: 'Herättää kysymyksen, ovatko valintojen arvot kohdallaan'." *Helsingin Sanomat* 18.5.2021. Tark. 3.12.2023. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007984741.html>.

Helsingin Sanomat. 2015. "Miten kutsuisimme virolaisia?" *Helsingin Sanomat* 4.4.2015. Tark. 3.12.2023. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000002813593.html>.

Helsingin Sanomat. 2022. "Viro ei ollutkaan väärässä, sanovat Marin ja Tuppurainen". Tark. 14.12.2023. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009025333.html>.

Historiallinen Aikakauskirja. 2023. "Historiallisen Aikakauskirjan teemanumero 2/2025, Keisariaika: imperiumi ja Suomi" (kirjoituskutsu verkkosivuilla). Tark. 3.12.2023. <https://www.historiallinenaikakauskirja.fi/kirjoituskutsut/>.

Hoff, Karin, Anna Lagus ja Udo Schöning. ”Relations in a Cultural Triangle: Aspects of Cultural Mediation between Germany, France, and Scandinavia”. Teoksessa *Cultural transfer reconsidered: transnational perspectives, translation processes, Scandinavian and postcolonial challenges*, toim. Hans-Jürgen Lüsebrink ja Steen Bille Jørgensen, 229–250. Brill: Leuven, 2021.

Joons Gylling, Sofia. 2023. ”Visböcker i kulturella gränsland: Gemenskaper i estlandssvenskars handskrivna visböcker”. *Etnomusikologian vuosikirja* 35: 63–92.

Kallio, Aulis. 2009. *Liettuan historia*. Tampere: Jagellonica-kulttuuriyhdistys ry.

Kasekamp, Andres. 2013. *Baltian historia*. Suom. Irina Kyllönen. Tampere: Vastapaino.

Kauppalaa, Anne ja Martin Knust (toim.). 2021. *Wagner and the North*. Helsinki: DocMus Research Publications.

Kettunen, Pauli. 2008. *Globalisaatio ja kansallinen me*. Tampere: Vastapaino.

Koivisto-Kaasik, Nappu. 2022. ”Sukupuolten historiaa Suomenlahden molemmin puolin”. Taideyliopiston Historiafoorumien blogi 16.9.2022. Tark. 3.12.2023. <https://blogit.uniarts.fi/en/post/sukupuolten-historiaa-suomenlahden-molemmin-puolin/>.

Korsberg, Hanna. 2020. ”Suomen ja Viron kulttuuri- ja teatterisuhteet”. *Näyttämö ja tutkimus* 8: 433–435. Tark. 3.12.2023. <https://journal.fi/teats/article/view/122825>.

Kulawik, Teresa ja Zhanna Kravchenko (toim.). 2019. *Borderlands in European Gender Studies: Beyond the East–West Frontier*. London & New York: Routledge.

Kuldkepp, Mart. 2023. ”Western Orientalism Targeting Eastern Europe: An Emerging Research Programme”. *Central European Journal of International and Security Studies* 17 (4): 64–80. Tark. 20.12.2023. <https://www.cejiss.org/western-orientalism-targeting-eastern-europe-an-emerging-research-programme>.

Kuukausiliite. 2015a. ”Keksi pilkkanimi virolaisille”. *HS Kuukausiliite* 3: 10.

Kuukausiliite. 2015b. ”Miten kutsuisimme virolaisia?” *HS Kuukausiliite* 4: 14.

Lewicki, Aleksandra. 2023. ”East–west inequalities and the ambiguous racialisation of ’Eastern Europeans’”. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 49 (6): 1481–1499.

Lippus, Urve. 1995. ”The Tradition of Writing on Estonian Music History”. Teoksessa *Music History Writing and National Culture*, toim. Urve Lippus, 37–43. Tallinn: Eesti keele instituut.

Lippus, Urve, toim. 2000. *Valgeid laike eesti muusikaloost*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia.

Lippus, Urve, toim. 2002. *Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia.

Lüsebrink, Hans-Jürgen ja Steen Bille Jørgensen (toim.). 2021. *Cultural transfer reconsidered: transnational perspectives, translation processes, Scandinavian and postcolonial challenges*. Brill: Leuven.

Mela, Marjo ja Markku Mattila. 2019. *Latvialaiset Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Mälksoo, Maria. 2022. "The Postcolonial Moment in Russia's War Against Ukraine". *Journal of Genocide Research* 11. Tark. 20.12.2023. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14623528.2022.207494>.

Nachescu, Ileana. 2022. "Ukraine: Beyond the Postsoviet". *Boston Review* 4.3.2022. Tark. 3.12.2023. <https://www.bostonreview.net/articles/ukraine-beyond-the-postsoviet/>.

Nachescu, Ileana ja Tereza Hendl. 2023. "Writing from Eastern Europe: Epistemic Justice in Knowledge Production about Europe's East". AWSS Newsletter, Summer 2023. Tark. 3.12.2023. <https://mailchi.mp/4e33adfc32be/news-from-awss-vol-11-issue-1-spring-15824884?e=c265d27350>.

Normet, Leo. 1990. "Virolainen musiikki vuosina 1896–1914". *Musiikkitiede* 2: 119–128.

Pappel, Kristel. 2003. *Ooper Tallinnas 19. sajandil*. Väitöskirja, Viron musiikki- ja teatteriakatemia.

Pernau, Margrit. 2011. *Transnationale Geschichte*. Grundkurs Neue Geschichte 3535, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Pöldsam, Rebeka. 2019. "Sajanditaguste naiste vimkade väljapanek". *Eesti Ekspress* 18.12.2019. Tark. 3.12.2023. <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/88400219/sajanditaguste-naiste-vimkade-valjapanek>.

Ramstedt, Anna. 2023. "Homophily and genre boundaries". *Musiikki* 53 (2): 10–33.

Rantakallio, Inka ja Heini Strand (toim.). 2021. *Kuka kuuluu? Kirjoituksia hiphopista ja feminismistä*. Helsinki: Kosmos.

Rantanen, Sajjaleena. 2013. "Laulu- ja soittojuhlat suomalaisen kansakunnan rakentajina 1800-luvun lopulla". *Musiikki* 43 (3–4): 61–84.

Rantanen, Sajjaleena ja Vesa Kurkela. 2017. "Germany as a Cultural Paragon. Transferring Modern Musical Life from Central Europe to Finland". Teoksessa *Cultural Mediation in Europe 1800–1950*, toim. Reine Meylaerts, Lieven D'hulst ja Tom Verschaffel, 177–194. Leuven: Leuven University Press.

Rausmaa, Heikki, 2013. *"Kyllä kulttuurin nimissä voi harrastella aika paljon": Suomen ja Viron poliittiset suhteet keväästä 1988 diplomaattisuhteiden solmimiseen elokuussa 1991*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.

Reese Willén, Anne. 2016. "The Capital – The Core of Musical Life: The Structural Transformation of Public Musical Life in Stockholm 1840 to 1890". *Danish musicology online*. Tark. 3.12.2023. https://www.danishmusicologyonline.dk/arkiv/arkiv_dmo/dmo_saer Nummer_2016/dmo_saer Nummer_2016_NMC_09.pdf.

Reimann, Heli. 2021. *Tallinn '67 Jazz Festival: Myths and Memories*. London & New York: Routledge.

Ross, Jaan. 1990. "Liukuvat F(0)-käyrien äänenkorkeus vatjalaisissa kansanlauluissa", 29–36. *Musiikkitiede* 2: (2).

- Rüütel, Ingrid. 1990. "Virolainen kansanmusiikki: etnologisen tutkimuksen mahdollisuuksista ja vaikeuksista", 164–178. *Musiikkitiede* 2: (2).
- Saloranta, Elina. 2023. "Pikkunen, kokematon sisareni". Teoksessa *Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt*, toim. Saijaleena Rantanen, Nuppu Koivisto-Kaasik ja Anu Lampela, 7–16. Helsinki: Tutkimusyhdistys Suoni ry & DocMus Research Publications.
- Siitan, Toomas ja Kristel Pappel. 2014. "'Uut ülestõusmist saksa vaimule...': Bachi Matteuse passiooni esmaesitustest Tallinnas ja Peterburis 19. sajandi ühiskondlike muutuste taustal". *Res Musica* 6: 76–99.
- Siitan, Toomas; Kristel Pappel; ja Anu Sööro (toim.). 2010. *Musikleben des 19. Jahrhunderts im nördlichen Europa: Strukturen und Prozesse*. Hildesheim: Georg Olms.
- Smeds, Kerstin ja Timo Mäkinen. 1984. *Kaiu kaiu lauluni: Laulu- ja soittojuhlien historia*. Helsinki: Otava.
- Stanevičiūtė, Rūta ja Rima Povilionienė (toim.). 2013. *Sociocultural crossings and borders: Musical microhistories*. Vilnius: Lietuvos Muzikos ir Teatro Akademija.
- Tarasti, Eero. 1992. "Musiikin ja maalaustaiteen vuorovaikutus M. K. Čiurlionisin tuotannossa". Teoksessa *Romantiikan uni ja hurmio. Esseitä musiikista*, Eero Tarasti, 147–175. Porvoo: WSOY.
- Tarasti, Eero. 2013. "Aivo Löhmus – virolainen intellektuelli". Teoksessa *Musiikki ja humanismi Suomen saloilta Pariisin salonkeihin: Esseitä vuosilta 2003–2013*, Eero Tarasti, 116–117. Tampere: [Omakustanne].
- Tlostanova, Madina. 2022. "Discordant trajectories of the (post-)Soviet (post)colonial aesthetics". *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies* 24 (7): 995–1010.
- Tark. 20.12.2023. <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651221/FULLTEXT01.pdf>.
- Vaherjoki-Honkala, Saara. 2023. *Haaveiden haaksirikko: Elli Forssell–Rozentālen elämä*. Helsinki: Minerva Kustannus.
- Vaitmaa, Merike. 1990. "Tintinnabuli – elämänkatsomus, tyyli ja tekniikka. Arvo Pärtin sävellyksistä". *Musiikkitiede* 2: 61–82.
- Vertovec, Steven. 2009. *Transnationalism*. London: Routledge.
- Välimäki, Susanna ja Nuppu Koivisto-Kaasik. 2023. *Sävelten tyttäret: säveltävät naiset Suomessa 1800-luvulta 1900-luvulla*. Helsinki: SKS.
- Zandberga, Diāna. 2023. "The Pianist's Perception of Figurative Texture in Piano Works by Latvian Composers". *Culture Crossroads* 22. Riga: Latvian Academy of Culture, 58–70.
- Zetterberg, Seppo. 2007. *Viron historia*. Helsinki: SKS.
- Zetterberg, Seppo. 2017. *Uusi Viron historia*. Helsinki: SKS.
- Zherebkina, Irina et al. (toim.). 2022. *Transnational Feminist Solidarity with Ukrainian Feminists: Gender Studies* 26 (1). Kharkiv Center for Gender Studies.
- Žygaitė-Šereckė, Vaida. 2020. *Liittuolaisena musiikkipedagogina suomalaisessa musiikkioppilaitoksessa: autoetnografinen opettajuuden tarkastelu*. Opinnäytetyö, Savonia-ammattikorkeakoulu.